

1 **Meyerfeldt, Johan August**, f 1666 (Frihbrev) i Livland (Stiernman, s 44 f), d 10 nov 1749 i Sövde, Malm. Föräldrar: överinspektorn o överstelöjtnanten Andreas Meyer, adl M, o Catharina Wolff. Volontär vid v Pahlens livländska kavallerireg 83, kornett där 10 jan 86, löjtn där 2 febr 89–28 april 93, kapten vid Hastfers sv infanterireg i Holland 10 nov 93, major vid Krassows reg där 24 jan 98, avsked 98, överstelöjtn för en skvadron värvade ryttare 2 juni 00, överstelöjtn vid Åbo o Björneborgs läns kavallerireg 15 nov 01, överste där 18 febr 02, överste för ett värvat dragonreg 20 nov 03, generalmajor av kavaleriet 24 febr 04, frih 12 juli 05, generallöjtn av infanteriet o överkommendant i Stettin

samt överste för stettinska lantmilisreg 30 aug 10, deltog i riksdagarna 10, 19, 20, 23, 26/27, 31 o 34, v guvernör i Pommern 4 juli 11, general av infanteriet 12 okt 11, generalguvernör i Pommern samt k råd 27 mars 13, greve 3 mars 14, interimschef för amiralitetet 6 april 14, kansler vid univ i Greifswald 26 jan 15, rikskansliråd 23 juni 19–11 okt 20, avsåde sig alla ämbeten 47.

G 1) 30 maj 1707 i Günthersdorf, Sachsen (Kagg; Nordberg), m Anna Maria Törnflycht, dp 23 nov 1685 i Sthlm, Nik, d 1710, själaringn 24 juli där, ibid, dtr till kommerserådet Olof Hansson Törne, adl T, o Margareta Andersen; 2) 13 mars 1717 i Vittskövle, Krist, m Brigitta Barnekow, f 30 april, dp 1

JOHAN AUGUST MEYERFELDT
Målning (något beskuren) av G E Schröder
Foto SPA

maj 1700 där, d 1 dec 1771 i Nehringen, Pommern (enl db för Köpinge, Krist), dtr till översten Käll Christoffer B (bd 2, s 757) o grev Margaretha v Ascheberg (bd 2).

Enligt M:s friherrebrev 1705 deltog han i slagen vid Narva 1700 och Kliszów 1702 samt belägringen av Thorn 1703. Såväl av detta brev som av andra samtida källor framgår att han ända sedan 1701 tidvis opererade självständigt med smärre truppförband. Särskilt kända är M:s erövring av Bauske i Kurland 1701 och den drabbning som han i spetsen för tre dragonregementen 19 aug 1704 utkämpade vid Posen med den sachsiske generalen MJ von der Schulenburg och i vilken båda parter tillskrev sig segern.

Under det ryska fälttåget framträdde M som motståndare till Karl XII:s plan att tåga söderut mot Severien och Ukraina. Motståndet kan ha varit personligt dikterat, då genom marschen M:s planer på att få sin hustru till armén försvårades.

I slutet av 1708 bröt M ena benet vid ett fall från hästen vilket medförde att han för lång tid var ur stånd att aktivt delta i fälttåget. Han var sängliggande, när den för generalitetet så förlustbringande stormningen av

Veprik ägde rum i jan 1709. Han deltog visserligen i slaget vid Poltava i juni s å men var ännu så handikappad av sitt benbrott att han måste hjälpas i sadeln.

Under marschen söderut från Poltava till Perevolotjna sändes M av Karl XII till tsar Peter för att befullmäktiga sin hustrus svåger, den fångne kanslichefen C Piper, att i kungens namn föra fredsunderhandlingar med ryssarna. Överkommen på den ryska sidan blev emellertid M kvarhållen som fånge, emedan han inte var försedd med skriftlig fullmakt. Det hjälpte inte, att den preussiske överstelöjtnanten DN v Siltmann, som vistats som observatör vid den sv armén, intygade att M blivit skickad av Karl XII. M erbjöd sig i denna situation att teckna en revers för att bli fri. I reversen förband han sig att söka utverka, att en rysk officer av samma rang som han själv blev frisläppt ur sv fångenskap — enligt tsarens uttryckliga önskan generalmajor I I Buturlin. På grund av sin dåliga hälsa fick M sex månader på sig att söka få denne fri. Om han inte lyckades, förband han sig att återvända i rysk fångenskap. M skrev reversen, lämnade det ryska lägret och begav sig till Karl XII. Kungen sände kanslisten v Kochen till tsaren med besked, att han verkligen avsänt M efter slaget vid Poltava. Men eftersom tsaren så önskade, frigavs dock Buturlin.

M:s beskickning till tsar Peter fick betydelsefulla konsekvenser. Genom utväxlingen av M mot Buturlin bröts den viktiga principen att officerare av viss rang, som tjänstgjort längre än övriga, först skulle komma i fråga vid utväxling. Detta och M:s erbjudande att över huvud taget söka bli fri mot revers väckte avoghet hos flera officerare i hög ställning i den ryska fångenskapen.

Under vistelsen i det ryska lägret kom M också i konflikt med general A L Lewenhaupt (bd 22), som vid Perevolotjna kapitulerat med resterna av den slagna sv armén. Uppgifter om kapitulationen, som M:s närmaste man överstelöjtnanten J R Trautwetter lämnat, ställde Lewenhaupt i mycket ofördelaktig dager. Denne avfärdade uppgifterna som direkt osanna, men M ställde sig solidarisk med Trautwetter och kom därmed i skarp konflikt med Lewenhaupt. Händelsen är av vikt, eftersom Karl XII av M i Bender kunnat få direkta uppgifter om hur kapitula-

tionen vid Perevolotjna gått till. Kungen fördömde oreserverat Lewenhaupts handlande och tog honom aldrig till nåder. Det är i hög grad sannolikt, att Karl XII påverkats till detta ställningstagande av M.

Var Lewenhaupt i k onåd, så var M det så mycket mindre. Han sändes i aug 1709 från Bender till Siebenbürgen, där han utan resultat underhandlade med fursten Frans Rákóczi, och fortsatte sedan till Sverige med brev till änkedrottningen och till Karl XII:s syster Ulrika Eleonora samt med befallningar till rådet. I slaget vid Helsingborg förde M befälet över högra flygeln med vilken han förlorade sig i förföljandet av flyende danska dragonskvadroner, varigenom andra danska truppförband kom undan. I slutet av 1710 återkom M till Bender. Då hade konungen redan utnämnt honom till överkommendant i Stettin, dit han i jan 1711 avreste via Konstantinopel och Italien. På grund av generalguvernören Jurgen Mellins (s 393) tilltagande ålder blev M inom kort vice guvernör i Pommern och 1713 Mellins efterträdare. Efter Stralsunds fall 1715 vistades han i Sverige.

M skall redan 1713 ha intrigerat i successionsfrågan till förmån för Ulrika Eleonora och hörde efter Karl XII:s död till hennes anhängare (Thanner). Då Gustaf Cronhielm i dec 1719 avskedats från kanslipresidentsämbetet, fick M såsom den äldste bland riksråden i kanslikollegium göra tjänst som kanslipresident till Arvid Horns (bd 19) utnämning i april 1720 (Malmström). Liksom denne uppges han emellertid ha varit motståndare till Fredrik I:s absolutistiska tendenser (Thanner).

Från 1721 vistades M mestadels i Pommern för att sköta generalguvernörskapet. Han deltog således oregelbundet i rådets överläggningar och under den utrikespolitiskt stormiga riksdagen 1726/27 stod han utanför blockbildningarna och uppfattades också som neutral (Hammarlund). Emellertid var M ett av de riksråd som 1739 anklagades för att 1735 mot ständernas vilja ha förnyat den defensivallians som ingåtts mellan Sverige och Ryssland 1724. M urskuldade sig och försvarade sig med att han inte haft någon del i traktatsförnyandet. Han hävdade att han vid tidpunkten ifråga befunnit sig i Pommern. Det var dock oriktigt. M hade nämligen deltagit i den avgörande voteringen i rådet 15

juli 1735. M klarade sig dock undan licentiering, och det kan naturligtvis hävdas att han på grund av sina långa vistelser i Pommern var "mindre delaktig" i kanslipresidenten A Horns politik än flera av de andra riksråden (Linnarsson, s 119).

Nästa gång M medverkade i storpolitiska sammanhang var när det gällde den för hattarnas krigsplaner viktiga frågan om eventuell truppsändning till Finland. I rådet 6 aug 1739 tillstyrkte M denna transport. I voteringen i juli året därpå rörande frågan om krig med Ryssland uttalade sig M i tämligen dunkla ordalag, men han ansågs dock ha tillstyrkt (Malmström 2, s 423).

M kan inte sägas ha varit någon utpräglad partiman, även om han, som flera andra riksråd med bakgrund som karolinsk krigare, visade en förvånande anpassbarhet till de "parlamentariska" formerna under frihetstiden. 1748 utnämndes han till serafimerriddare men avböjde värdigheten med hänvisning till sin höga ålder. — I Pommern var M besutten (huvudgodset hette Nehringen), och i Stralsund lät han uppföra det sk M:ska palatset som blev färdigt 1730 och säte för den pommerska regeringen.

Vid mitten av 1710-talet författade M en utförlig berättelse om Karl XII:s fälttåg och sitt eget agerande, vilken sträcker sig från mitten av 1705 till mitten av 1714. Berättelsen, till vilken är fogade olika relationer, som M skrivit om sin beskickning till tsar Peter, erbjuder utomordentligt komplicerade källkritiska problem, viktiga att lösa inte minst därför att de kastar ljus över M:s trovärdighet som sagesman. Krigshändelserna är relativt tillförlitligt skildrade, men på sina håll återfinns i M:s redogörelse den hos memoarförfattare vanliga tendensen att framhäva den egna personen. I relationerna kan man klart se, att M betänkligt avlägsnat sig från sanningen i en direkt strävan att försvara sig mot den opinion som väckts mot honom. Liksom flera andra berättande källor, författade av högre officerare, ger M:s framställning en inblick i den avundsjuke som rådde bland männen närmast under den enväldige kungen och de ansträngningar de gjorde att försvara sitt eget handlande.

Delar av M:s arkiv på Sövdeborgs gods, Skåne. En större saml brev till M jämte hans koncept from 1710 i UUB. M:s relationer 1703-04 i M

1459, RA. Andra rester av hans arkiv i Ericssbergsarkivets autografsaml o i Sjöholmsarkivet, RA o i Brinkmanska arkivet på Trolle-Ljungby. M:s berättelse 1705-14 o hans relationer om beskickningen till tsar Peter i Engeströmska saml (B VII 1:1), KB, under den missvisande titeln K rådet grefve J A M:s brevväxl. - Ett stort antal brev från M i RA (bl a i Pommeranica) o UUB.

Tryckta arbeten: Till konung Stanislaw [brev 1706] (Historiskt bibliotek utg af C Silfverstolpe, d 3 (N F, d 1), Sthlm 1877, s 400 f). - Till Wladislaw Poninski [6 brev 1711-12] (ibid, s 403-407). - Copia af hr: öfverste Meijerfeldts bref till general Stenbock (KKD, 12, Lund 1918, s 114-118). - J. A. Meijerfeldts betänkande 1718 om den militärpolitiska situationen. Av S. Jägerskiöld [medd] (KFÅ, 1935, Sthlm, s 167-173). - Meijerfeldts berättelse, från anteckningar för den 17 till notiser för 28 juni 1709 (H Villius, Karl XII:s ryska fälttåg, källstudier, Lund 1951, s 263-268).

Källor o litt: Friherrebrev, vol 3 o Grevebrev, vol 2, RA. Fullmakter, UUB.

G Adlerfelt, Karl XII:s krigsföretag 1700-06 (1919); W Ahlström, Arvid Horn o Karl XII 1710-13 (1959); H Almquist, De ryska fångarna i Sverige 1709-14, 1 (KFÅ 1944); S Ambrosiani, Några stenar med alliansvapen (PHT 1904); A Ballagi, Zur Geschichte der Heimkehr Karls XII. und des schwedischen Heeres durch Ungarn (KFÅ 1931); S Bark, Bref till O Hermelin 1702-08, 1-2 (1914-15); A Barnekow, Anteckn:ar om släkten Barnekow (1908); L O Berg, Översikt över administrationen 1700-1720 (Amiralitetskoll:s hist, 2, 1974); Bidrag til den store nordiske Krigs Historie, 2-7 (1903-22); Broomé; E Carlson, Sveriges hist under konungarne af pfälziska huset, 8 (1910); F F Carlson, d:o, 7 (1885); E Carlsson, Karl XII o kapitulationen vid Perevolotjna (KFÅ 1940); dens, Det sv högkvarterets planläggning av slaget vid Poltava (KFÅ 1947); C Feif, Brev till A Horn 1710-12 (PHT 1921); Frälseg, 1:2, 4:3 (1931-76); S Grauers, Strödda politiska nyheter (1709-18) ur E Benzeliuss dy:s brevväxl (PHT 1926); C Hallendorff, Karl XII o Lewenhaupt år 1708 (UUÅ 1902); B Hammarlund, Politik utan partier, studier i Sveriges pol liv (1985); N Herlitz, Från Thorn till Altranstädt, 1 (1916); O Hermelin, Bref till S Barck 1702-09 (1913); G Jonasson, Karl XII:s baltiska militärpolitik under år 1701 (Sc 1963), s 272-286; dens, Karl XII:s polska politik 1702-1703 (1968); L Kagg, Dagbok 1698-1722 (HH 24, 1912); Karl XII på slagfältet (1918-19); KKD 1-12 (1901-18); J Kleberg, Amiralitetskoll - Marinförvalt. Biogr anteckn:ar 1634-1934 (1934); Konung Karl XII:s egenhändig brev (1893); A Lewenhaupt, Karolinen Edvard Gyldenstolpe (1941); L Linnarsson, Riksrådens licentiering (1943); Malmström 1-4 (1893-99); Monumentum quod manibus Johannis Augusti de M... die sepulcrali crexit... (1750); J Nordberg, Konung Carl den XII:tes hist, 1-2 (1740); S Olsson, Olof Hermelin (1953); C Piper, Dagbok, ed E Carlson (HH 21:1, 1906); [M Ranft,] Die merkwürdige Lebensgeschichte derer vier berühmten schwedischen Feldmarschalle Grafen Rehnschild, Steen-

bock, Meyerfeld und Dücker... (1753); AvR, Margaretha v Ascheberg (PHT 1902); C v Rosen, Bidr till känded om de händelser som närmast föregingo sv stormaktsväldets fall, 1 (1936); G Rystad, Ryssland eller Polen? Karl XII:s planer efter Dünaövergången. Några synpunkter (Sc 1961), s 327; B Sallnäs, Samuel Åkerhielm d y (1947); W Stenhammar, Östgöta kavallerireg i Karl XII:s krig (1918); AAv Stiernman, Matr öfver Swea rikets ridderskap o adel, 1 (1754); E Tengberg, M:s mission efter Poltava. Några anteckn:ar (HT 1952); dens, Från Poltava till Bender (1953); C Tersmeden, Memoarer, 3 (1916); L Thanner, Revolutionen i Sverige efter Karl XII:s död (1953); H Uddgren, Fälttågen 1701-06 (Karl XII, 1918); dens, Karolinen Adam Ludvig Lewenhaupt, 2 (1950); L Wahlström, Nils Reuterholm till Jakob Cronstedt 1706-07 (PHT 1908); F Wernstedt, 1660-1718 (K Svea livgardes hist, 4, 1954); G T Westin, Dagböcker som källor för Karl XII:s ryska fälttåg (KFÅ 1953); H Villius, Karl XII:s ryska fälttåg. Källstudier (1951).

Hans Villius